

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra filozofie

Pesimismus v díle Davida Benatara

Bakalářská práce

Vypracovala:

Elodie Smolenová

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Jabůrek, Ph.D.

Olomouc 2020

Abstrakt

Hlavním tématem této bakalářské práce je analýza Benatarova pojetí pesimismu v jeho díle. Nejdříve se zaměřuji na samotný pojem pesimismus. Rovněž uvádím některé Benatarovy předchůdce, především tedy ty, součástí jejichž tvorby či dochovaných myšlenek jsou antinatalistické prvky. Dále se zabývám pesimismem v jeho díle *The Human Predicament* a rozebírám faktory lidského života, které Benatar považuje za pesimistické. Tím se nakonec dostávám k ústřednímu tématu veškeré Benatarovy filozofie, a to k antinatalismu, kterému věnuji poslední kapitolu.

Klíčová slova

pesimismus, optimismus, David Benatar, kvalita života, antinatalismus, etika, smysl života, smrt, nesmrtelnost, sebevražda

Abstract

The main topic of this bachelor thesis is the analysis of David Benatar's concept of pessimism in his work. First of all, I focus on the concept of pessimism itself. I also mention some of Benatar's predecessor, especially those, whose works or ideas have antinatalist elements. I also analyze the pessimism that occurs in his book *The Human Predicament* and I write about the factors of the human life that Benatar considers to be pessimistic. That brings me to the central topic of Benatar's philosophy, to which I have devoted the last chapter and that is antinatalism.

Keywords

pessimism, optimism, David Benatar, antinatalism, quality of life, ethics, meaning of life, death, immortality, suicide

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem veškeré použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

14. 12. 2020

.....
Elodie Smolenová

Obsah

Úvod.....	6
Pesimismus	7
Benatarova definice.....	7
Předchůdci	8
The Human Predicament.....	12
Význam a bezvýznamnost	12
Spektrum významu	12
Teistická námitka	13
Evoluce jako původ smyslu.....	14
Kapka optimismu	14
Kvalita	15
Názory na kvalitu života.....	16
Počty a statistiky jako obhajoba pesimismu.....	18
Všednosti, které přináší úzkosti.....	18
Smrt a nesmrtelnost	19
Deprivace, kterou přináší smrt	19
Anihilace	20
Sebevražda.....	20
Optimismus či pesimismus	23
Nesmrtelnost	23
Antinatalismus.....	25
Benatarův antinatalistický argument	26
Negativní utilitarismus.....	27
Odpovědi na Benatarův antinatalismus	28
Vlastimil Vohánka	28

Elizabeth Harman	30
Chris Kaposy.....	30
Saul Smilansky	33
Závěr	34
Bibliografie.....	36

Úvod

Po přečtení Benatarových děl vše nabádá k tomu, abychom ho nazvali pesimistou. A to nejen tak ledajakým. Benatar do svých textů rád pečlivě vybírá ty nejtemnější pasáže z Bible, úryvky z básní melancholických spisovatelů, a ze všeho nejradši cituje filozofa, který proslul svým negativním postojem k životu po celém světě, a to nejen mezi filozofy. Touto osobou není nikdo jiný než Arthur Schopenhauer.

David Benatar je známý především pro popularizaci antinatalismu, avšak v této práci budu sledovat, jak často David Benatar pesimistické myšlenky vyjadřuje, a zdali se jeho světonázor opravdu dá považovat za pesimistický, či jestli ho tak nazývá mylně. Mým předpokladem je, že Benatarovy názory nejsou tak pesimistické, jak si sám myslí a především, jak si myslí jeho obdivovatelé i kritici.

Téma pesimismu v díle Davida Benatara jsem si vybrala z důvodu, že je často opomíjené, a přestože mu věnoval celou knihu, tak se terčem námitek i obdivu stává spíše jeho antinatalistický názor, vyjádřený krátkou symetrií. Benatarův antinatalismus s jeho údajným pesimismem úzce souvisí, avšak Benatar je přesvědčen pravdivostí svých antinatalistických argumentů, tudíž jeho pesimistické myšlenky pro podporu těchto argumentů nejsou důležité.

Přestože na konci práce nechám prostor na popis Benatarovy argumentace pro antinatalismus, předností je zkoumat pesimistické myšlenky v knize *The Human Predicament*, jejíž prioritou není obhájit antinatalismus, ale poukázat na aspekty života, které Benatar považuje za špatné.

Pesimismus

Pojem pesimismus většinou každý z nás vnímá intuitivně bez potřeby jasné striktní definice, ale pravdou je, že je to pojem vágní a prostá fráze „pesimista vidí sklenici z poloviny prázdnou“, nám k jeho vysvětlení nestačí. Pro zajímavost uvádím definice pesimismu z některých filozofických slovníků.

Ve Filosofickém slovníku z roku 1937 autoři vysvětlují pojem nepřímo, zaměřili se totiž na definici optimismu a závěrem dodali, že pesimismus je jeho opakem. Volně přeneseno by tedy pesimismus měl být názor či nálada, jež pohlíží na všechny věci a všechno dění jenom z nejhorší stránky a ve všem věří v nejhorší zakončení.¹

Vladimír Neff ve svém slovníku definuje pojem pesimismus určitěji, a dokonce používá stejný příklad jako ve svých dílech použili Schopenhauer i Benatar. Pesimismus dle něj „je názor, že svět za nic nestojí. Jsou-li na světě nějaké radosti, nějaké slasti, je jich neskonale míň než strastí; o jejich poměru si můžeme udělat názornou představu, srovnáme-li v přírodě hrůzu a bolest, již zakouší zabíjené zvíře, s poměrně nepatrnou slastí, již přitom pociťuje zvíře vraždící.“²

Schopenhauer čtenáře nabádá, aby si představil, co cítí kořist, která je požírána, versus predátor, který kořist požírá, a z toho má určit, zdali opravdu potěšení ve světě převažuje nad utrpením.³

Benatar tento příklad používá v kapitole o bezvýznamnosti, jako argument proti teistickým námitkám. Podle něj taková hrůza ve světě popírá Boží dobrotu, protože v případě existence Boha si sám vybral, že to takto ve světě bude fungovat.⁴

Benatarova definice

Podle Benatara pojmy optimismus a pesimismus tvoří spektrum,⁵ člověk nemusí být nutně optimistický či pesimistický, ale pouze se přiklánět k jednomu pohledu, či

¹ KRATOCHVÍL, J., ČERNOCKÝ, K. a CHARVÁT, O., 1937. *Filosofický Slovník*. Vyd. 4. Brno: Občanská tiskárna. s. 362.

² NEFF, Vladimír. *Filosofický slovník pro samouky, neboli, Antigorgias*. Vyd. 4., (V Mladé frontě 2., rozš.). Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1547-9.

³ SCHOPENHAUER, Arthur a T. Bailey SAUNDERS. *The Essays of Arthur Schopenhauer: Studies in Pessimism*. Volume 4. The Pennsylvania State University, 2005. A Penn State Electronic Classics Series Publication.s. 5.

⁴ BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813. s. 44

⁵ Tamtéž, s. 6.

může být v něčem optimistický a v něčem pesimistický. Je také rozdíl v tom, v čem se optimista s pesimistou neshoduje. Již použitý příklad, jestli je sklenice z poloviny prázdná nebo z poloviny plná je totiž hodnocením faktu. V tomto případě leží neshoda v tom, jak daná osoba na fakt nazírá a vyhodnocuje ho. Druhou oblastí je fakt samotný. Co se týče faktů, optimista se s pesimistou nemusí shodnout jak o faktických událostech, které se staly v minulosti, tak o přítomných, i budoucích, protože optimista má tendenci předpokládat, že věci jsou, byly nebo budou na tom lépe, a pesimista, že hůře. Například optimista může předpokládat, že za druhé světové války bylo méně obětí, než kolik odpovídá pravdě a pesimista naopak, že obětí bylo značně více.

Benatar nazývá pesimistickým pohledem: „Jakýkoliv pohled, který zobrazuje některý prvek lidského stavu v negativním smyslu.“⁶ Jako příklad uvádí nesmrtelnost. Tvrzení, že nesmrtelnost je špatná je optimistické, protože značí, že stav smrti není špatný. Tvrzení, že bolest je špatná je pesimistické, protože bolest je součástí lidského života.

Předchůdci

Jádrem filozofie Davida Benatara je antinatalismus, který je silně spjat s filozofickým pesimismem, ovšem k antinatalismu se nakonec vždy vrací. Myslitelů s pesimistickým smýšlením je mnoho, proto jako předchůdce uvádím ty, kteří do své filozofie vkládaly i antinatalistické myšlenky. První ideje antinatalismu a zároveň pesimistického smýšlení se údajně začaly objevovat už v antické filozofii a gnosticizmu.

Řeckým pesimistickým filozofem, který by se dal považovat i za antinatalistu, byl Hegesias z Kyrény. Přestože Hegesias patřil ke kyrénské škole, jeho učení se s ní zdá být v rozporu. Kyrénaikové jsou hédonisté, za dobro mají slast a soustředí se na přítomný okamžik. Hegesias skrze to dospěl k závěru, že pokud nemůžeme dosáhnout stále slasti, tak je pro nás lepší zemřít. To vedlo dokonce k tomu, že nabádal kyrénské občany, aby spáchali sebevraždu, a tím si vysloužil přezdívku *Peisithanatos* neboli *K smrti přemlouvající*.⁷

⁶ „Any view of the facts or any evaluation thereof that depicts some element of the human condition in positive terms I shall call an optimistic view. By contrast, I shall describe as pessimistic any view that depicts some element of the human condition in negative terms.“ Tamtéž, s. 5.

⁷ DE CRESCENZO, Luciano. *Příběhy řecké filozofie: Sokrates a ti druzí*. Přeložil Iva PAPÍRNÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-66-7. s. 51.

Druhým filozofickým směrem, který zažíval rozmach v pozdní antice, byl gnosticismus. Gnostikové považovali materiální svět za démonický. Neměli za to, že byl stvořen z Boží dobroty, ale že se jedná o výtvar nižší bytosti, tudíž nepopírali utrpení na tomto světě, ani se ho nesnažili obhajovat, a na místo toho si lidský úděl racionalizovali negativním stvořitelem.⁸ A právě díky tomuto pesimistickému pohledu na kosmos se někteří gnostici oddávali askezi a odmítali plodit potomstvo.

Avšak kolébkou pesimistických myšlenek bylo především 19. století a 20. století a právě v 19. století figuroval svým pesimismem, který udával směr všem nadcházejícím pesimistům, Arthur Schopenhauer.

Schopenhauer opovrhoval myšlenkou, že náš svět je nejlepším z možných světů. Toto tvrzení otočil a místo toho měl za to, že tento svět je nejhorší z možných světů a horší svět už existovat nemůže. Schopenhauer tímto naráží na Leibnizovo tvrzení, že tento svět je nejlepší z možných světů a zároveň svou kritikou navazuje na Voltaira. Ve Voltairově díle *Candide* vystupuje postava filozofa Panglosa, který je zastáncem učení Leibnize. Panglos Candida v průběhu přes vše zlé ujišťuje, že věci jsou tak, jak mají být a vše je perfektně uspořádáno. Protagonista *Candide* tyto výroky zpochybňuje, protože jsou jejich životy přeplněny neustálými útrpnými událostmi. A svět, ve kterém by toto bylo možné, přeci nemůže být tím z nejlepších, avšak Panglos svému názoru skálopevně věří i přes svůj zdánlivě tragický život.⁹ Voltaire v tomto satirickém dílu poukazuje na absurdnost Leibnizova výroku, přičemž původ jeho pochyb vyvstal především díky zemětřesení v Lisabonu, které se událo roku 1755.

Schopenhauer ve svých spisech čerpal mnoho z indické tradice, dokonce do své filozofie zakomponoval i nauku o znovuzrození, která má samozřejmě také velmi negativní dopad, protože nám ztěžuje, mnohým i naprosto znemožňuje, dostat se z utrpení, které tento smysl postrádající svět způsobuje.¹⁰

Dalším, méně známým, avšak podle Fredericka Beisera pravděpodobně nejradikálnějším pesimistickým filozofem své doby byl Němec známý pod

⁸ CHALUPA, Aleš. *Gnosticismus*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6507-9. s. 18.

⁹ VOLTAIRE. *Candide*. Přeložil Radovan KRÁTKÝ, ilustroval Petr POŠ. V Praze: XYZ, 2007. ISBN 978-80-7388-002-6. Pozn. Panglos výrok, že tento svět je nejlepší ze všech možných světů zmiňuje např. na s. 6, 21 či v závěru na s. 204.

¹⁰ CORETH, Emerich, Peter EHLEN a Josef SCHMIDT. *Filosofie 19. století*. Přeložil David MIK. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. Dějiny filosofie (Nakladatelství Olomouc). ISBN 80-7182-157-8. s. 125-127.

pseudonymem Philipp Mainländer. Mainländer své postoje shrnuje v díle *Die Philosophie der Erlösung*, jemuž se bohužel dosud dostalo pouze neoficiálního anglického překladu. V tomto díle dospívá k závěru, že jediným únikem z utrpení je smrt a tento temný filozofický postoj zapečetil tak, že svůj život ve třiceti čtyř letech ukončil vlastní rukou. Jeho sebevražda byla aktem, který prokazoval přesvědčení v jeho názory. Stejně jako Hegel si byl jist, že jeho filozofie je vyvrcholením a ukončením veškeré filozofie, a považoval ji za syntézu všech esenciálních pravd.¹¹ Mainländer dává neobvyklou odpověď na pátrání po významu života, podle něj spočívá ve smrti a smrt je ultimátním cílem veškerého lidstva.

Ve dvacátém století své pesimistické myšlenky začal taktéž vyjadřovat norský myslitel a environmentalista Peter Wessel Zapffe a rumunský filozof Emil Cioran. Jedním z prvků Zapffeho pesimismu byla láska k přírodě. V disertační práci *Om det tragiske* (O tragédii), píše, že lidé jsou tragickými bytostmi, protože si dokážou uvědomovat, jak lepší by byl svět bez nich. Takový postoj zaujímá i současná organizace *VHEMT – Voluntary Human Extinction Movement* (Hnutí za dobrovolné vyhynutí lidstva)¹², která má za cíl navrácení zemské biosféry do stádia, kdy nebyla narušována lidmi, a tak podporuje antinatalismus z environmentalistických pohnutek. Zapffe zároveň píše, že lidský život nemá smysl, přestože lidé smysl potřebují. Tyto problémy vycházejí z faktu, že lidé mají vysoce vyvinuté vědomí, což jim právě umožňuje vidět jaké mají bezvýznamné postavení ve vesmíru a jaké utrpení se denně děje ve světě. Práce *Om det tragiske* se v Norsku zpopularizovala i za akademický okruh, ale přesto stále nebyla přeložena do angličtiny, místo toho si lze v anglickém jazyce přečíst krátké dílo, *Det Sidste Messias* (The Last Messiah, Poslední mesiáš), které shrnuje barvitým poetickým jazykem základní myšlenky oné disertační práce.¹³

Pesimismus v dílech Emila Ciorana nelze zpochybnit a nesrší jenom z nich, ale i z rumunského dokumentu *Apocalipsa dupa Cioran* (Apokalypsa podle Ciorana), který o něm byl natočen v devadesátých letech. V tomto dokumentu vystupuje sám Cioran a

¹¹ BEISER, FREDERICK C. *WELTSCHMERZ: Pessimism in german philosophy, 1860-1900*. OXFORD UNIV Press, 2018. ISBN 978-0-19-876871-5. s. 201.

¹² The Voluntary Human Extinction Movement. *VHEMT: The Voluntary Human Extinction Movement* [online]. [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <http://www.vhemt.org/>

¹³ Biography of Peter Wessel Zapffe. *OpenAirPhilosophy.org* [online]. [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://openairphilosophy.org/peter-wessel-zapffe/>

podle jeho slov v něm byla dekadence zaryta už od dětství, kdy si chodil hrát na místní hřbitov kopanou s lidskými lebkami. Prvním významným dílem (a také první knihou, kterou napsal francouzsky) pro filozofický pesimismus byla kniha *Précis de décomposition* (Nástin úpadku), která mu umožnila proniknout mezi Pařížské intelektuály.¹⁴ Dále rozhodně stojí za zmínku například díla *De l'inconvénient d'être né*, *Pe culmile disperării* a krátká kniha aforismů *Sylogismy hořkosti*. Kromě *Nástinu úpadku* a *Sylogismů hořkosti* v češtině vyšel krátký spisek *Rusko a virus svobody*.

Nelze říci, že by se v Cioranově díle objevovaly pesimistické myšlenky, jeho dílo totiž vskutku je zhmotněním radikálního pesimismu a nihilismu. Narozdíl od Mainländera se Cioran neschýlil k sebevraždě, protože *i na tu je příliš pozdě*. Cioran neskrývá ani misantropické a antinatalistické myšlenky, které ve svých dílech vyjadřuje bez okolků, jako například výrok: "Občas si přeji být kanibalem, ne tak pro potěšení, jaké by přinášelo někoho pojídat, ale spíše pro potěšení, jaké by přineslo ho vyzvracet."¹⁵ A nebo antinatalistický citát „Spáchat každý zločin kromě toho být otcem.“¹⁶

Zejména u Schopenhauera, Mainländera a Ciorana se zdá, že jejich osobní zkušenosti a postoje daly vzniknout výsledné temné filozofii, avšak u Davida Benataru se jádrem nezdá být zahořklost a znechucení. Nepřeje si neexistenci lidí, a vlastně všech tvorů, z nesnášenlivosti, naopak vychází ze soucitu a chce bytostem pomoci od utrpení. Narozdíl od Mainländera v sebevraždě nevidí únik z lidského údělu, oproti filozofii Zapffeho připouští životu nějaký stupeň významu a co se týče Ciorana, rozhodně by s ním nesdílel představy o vyvrhnutí požitého člověka. V porovnání s jeho předchůdci jsou jeho přesvědčení v jistém způsobu i optimistická.

¹⁴ ZARIFOPOL-JOHNSTON, Ilinca and JOHNSTON, Kenneth R. *Searching for Cioran*. Bloomington, USA: Indiana University Press, 2009. ISBN 978-0-253-35267-5. s. 5.

¹⁵ CIORAN, Emil M. *The Trouble with Being Born*. New York: Arcade Publishing, 1986. ISBN 9781611450446. s. 168.

¹⁶ Tamtéž, s. 6.

The Human Predicament

Význam a bezvýznamnost

Benatar rozděluje smysl na kosmický a terestriální neboli pozemský. Podle něj neexistuje žádný kosmický smysl, což nás ale nemá vést k nihilismu a apatii. Kosmos je sice k nám indiferentní, ale to neznamená, že i my máme být lhostejní k našemu životu. Benatar má ke smyslu života poněkud existenciální přístup. Přestože nevěří, že z kosmické perspektivy má náš život nějaký význam, věří, že z jistých pozemských perspektiv význam mít může. Existují tedy aspekty v životě, které neposuzuje jako pesimistické, narozdíl od Schopenhauera, pro kterého je vše marnost.

Spektrum významu

Smysl je tudíž, stejně jako optimismus a pesimismus, spektrem. Život může mít více či méně smyslu a znova záleží na perspektivě, ze které ho nahlížíme. Jak už bylo řečeno, z kosmického hlediska je lidský život marginální a mimo naši zemi k němu nic vztah nemá. (Benatar je bezvěrec, a nejen že z této pozice vychází, ale odráží i některé argumenty věřících.) Avšak co se týče hlediska terestriálního, život význam ve většině případech má. Ale za jakých podmínek? Většina lidí smysl života vnímá subjektivně a pokud má pocit, že jejich život smysl nemá, tak i věří, že to tak je. Lidé mají tendenci v těchto úvahách sklouzávat zpátky ke kosmické významnosti. Nestačí jim skutky, které vykonávají zde, pomíjivost života je nutí upínat se na transcendentní vize o sobě samých. Jenže subjektivní pocit neznamená, že lidský život je bezvýznamný z objektivního hlediska. Myslím si, že jako první příklad, který vyvstane každému na mysl, je rodina. Přestože člověk může pociťovat vlastní bezvýznamnost, většinou má význam pro někoho jiného. V rodinném okruhu či v partnerském vztahu je člověk často ujišťován, že má význam pro druhého, a že by bez jeho existence byl jejich život chudší. Jedná se o význam ze skupinové perspektivy¹⁷, kromě v rodině může mít lidský život takový význam v lokální komunitě, zaměstnání či mezi přáteli. Dalším příkladem je význam z perspektivy celého lidstva¹⁸. Těžko se považuje život Ježíše Nazaretského či Alexandra Fleminga za bezvýznamný. Spekulace o tom, zda Ježíš zažíval pocity bezvýznamnosti o svém životě

¹⁷ BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813. s. 28.

¹⁸ Tamtéž, s. 30.

se zdají být absurdní, ale u Fleminga, jako světského vědce si to lze lehko představit. Přesto není pochyb, že jeho život, neustále nese nezměrný význam pro celé lidstvo. Třetím pohledem, ze kterého život může mít význam, je individuální perspektiva.¹⁹ Individuální perspektiva zužuje skupinovou. Jedná se o situaci, kdy má člověk význam pro jednu osobu či význam pro sebe samého.

Podle těchto slov lze říct, že nám Benatar poskytl mnohem více důvodu k tomu pokračovat v životě a netopit se v úvahách o bezvýznamnosti než kterýkoliv předchozí pesimistický autor. Jak se zdá, dokonce nám popisuje složky v životě, které člověk považuje za pozitivní, a tak v tomto ohledu jeho filozofie zavání optimismem. To, že lidský život není naprosto bezvýznamný a můžeme se zaměřit na zvyšování kvality osob v naší komunitě i mimo ni, je určitě dobrá zpráva.

Na druhou stranu má David Benatar věnovanou celou kapitolu bezvýznamnosti. V ní se opět věnuje kosmickému významu a tomu, že přestože existují významy pozemské, bezvýznamnost z hlediska kosmu je pro nás těžkou zprávou. Fakt, že náš život nedosahuje za hranice Země, a i kdyby lidstvo dokázalo kolonizovat vesmír, stejně by došlo momentu, kdy by vyhynulo, je faktem velmi ponurým a pesimistickým. Pro obhájení tohoto názoru Benatar nejprve argumentuje vůči námitce teistů. Ta spočívá především v tom, že lidstvo je stvořeno Bohem, který život vybavil smyslem.

Teistická námitka

Jedním z protiargumentů vůči stvoření Bohem je ten, že by v takovém případě Bůh z lidí dělal své loutky.²⁰ Lidé by byli Božími loutkami pouze v případě determinismu, avšak ten není součástí soudobého křesťanského učení. Podle prvních pasáží Bible dal Bůh člověku svobodnou vůli a s tím i možnost hřešit a pokud někdo nastoupí na hříšnou stezku namísto cesty Boží, vymaní se z této domnělé divadelní hry. Znamenalo by to, že pouze frakce lidí je loutkou Boha. Jako podobný protiargument je zde uvedeno, že by lidé byli nástroji k dosažení cílů Boha. To indikuje, že Bůh nějaké cíle má, ale pokud ho nahlížíme jako neměnný počátek bez konce, který je dokonalý, a tudíž nemá žádné tužby, těžko si představit, že by skrze lidstvo mohl dosáhnout nějakých cílů, kterých by

¹⁹ Tamtéž, s. 27.

²⁰ Např. jak zmiňuje Benatar: AYER, A., 1988. *The Meaning Of Life*. New York: South Place Ethical Society, s. 28., THOMSON, G., 2002. *On The Meaning Of Life*. 1st ed. Australia: Wadsworth Publishing. ISBN 978-0534595807. s. 53-54.

mohl dosáhnout bez něho a vůbec, že nějakých cílů může dosahovat. Stejně tak je to s tvrzením, že jsme byli stvořeni Bohem k jeho zvrácenému potěšení. Z jeho vlastní podstaty totiž není potřeb, kterých by musel uspokojovat a pokud takové tvrzení použijeme, zaměňujeme křesťanského Boha za nižší bytost s antropomorfními vlastnostmi. Proto jsou takové argumenty na místě spíše negativního Demiurga, jakého můžeme vidět v gnostické filozofii.

Další argument je proti tvrzení, že náš smysl na zemi je v přípravě na posmrtný život. Příprava na posmrtný život se zdá být rozumnější než předpoklad, že jsme byli stvořeni pro potěšení Boha, avšak Benatar namítá, že stvoření z takového důvodu není vůbec nutné. Pokud by Bůh lidstvo nestvořil, nebyla by potřeba žádného posmrtného života.²¹

Evoluce jako původ smyslu

V druhé podkapitole se věnuje argumentu, který obhajuje stanovisko, že existujeme za přírodním účelem. Tímto účelem je reprodukce. Benatar namítá, že reprodukce stále nemá kosmický smysl, ale pouze pozemský a nejen to, není ani tak dostatečný na to, aby nás utěšil. Kromě toho vlastně ani není smyslem, protože nemá žádné cíle. Podle Benatara příroda nemá žádný účel, a je to pouhý proces bez konce.²² Benatar zde dost limituje pojem *purpose*²³, protože se nemusí chápat jako jasně vytyčený definitivní cíl. Evoluce má jistý záměr, přestože se nejedná o samostatně myslící entitu, která by si tento cíl určila. I tak lze z pozorování přírody a biologického vývoje poznat, že záměrem je přežití a vývoj k lepšímu. V běžném životě si mnozí dávají za cíl být v určité dovednosti lepší či celkově „růst jako člověk“, aniž by věděli, kde je přesná hranice, jak tento záměr dokážou plnit.

Kapka optimismu

Optimismem v Benatarově náhledu na smysl lidského života tedy zajisté je, že argumentuje ve prospěch pozemského smyslu, avšak nechce přímo, aby nás tato zpráva

²¹ BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813. s. 39.

²² Tamtéž, s. 46.

²³ Benatar píše, že „Účel (*purpose*) je něco, co je obdařeno schopností mít cíle.“ (Benatar, 2017) Pokud *purpose* přeložíme jako účel, výrok dává smysl. Ale v anglickém jazyce nenese pouze tento význam. Podle slovníku <https://dictionary.cambridge.org/> znamená *purpose* také „proč něco děláme, či proč něco existuje“. Jako běžné spojení je zde „*purpose of life*“, což může být přeloženo jako smysl života, nejen jako účel.

ujistila a učinila lhostejnými k tomu, že kosmický smysl neexistuje. A proto věnuje celou kapitolu, aby ukázal, nejen že je takový smysl nedosažitelný, ale také, že je to pro nás špatné a snižuje to kvalitu našich životů. Podle něj je „terestriální smysl dobrý, ale absence smyslu kosmického špatná.“²⁴

Kvalita

Pokud se okolí zeptáme, jak by posoudilo kvalitu vlastního života, většinou za měřítko bere celkovou životní úroveň, kterouž myslí přístup ke zdravotnictví, vzdělání, a především finanční zajištění.

Benatarovi takové posouzení nestačí. Je to jeho radikální forma pesimismu, protože se čtenáře snaží přesvědčit, že jestli si myslí, že je jeho život kvalitní, tak se mýlí. Tomuto tvrzení se nevěnuje pouze v kapitole *Quality* knihy *The Human Predicament*, ale taktéž mu věnuje i celou obsáhlou kapitolu *Jak špatný je příchod na svět?* v díle *Nebýt či být*. Obě kapitoly jsou obsahově velmi podobné, s rozdílem, že v *The Human Predicament* navazuje na předchozí kapitolu o významu života. Každopádně v obou kapitolách hraje hlavní roli to, že lidé svůj život hodnotí nespolehlivě a mají tendenci k optimismu. Optimistická tendence hodnotit vlastní život jako dobrý, či předpokládat, že i budoucnost bude dobrá, se nazývá pollyanismus či pollyannin princip²⁵. Tendenci k optimismu potvrdilo mnoho psychologických výzkumů²⁶ a jedním z charakteristik optimistického člověka je, že pokud si má vybavit nějaké vzpomínky z dětství či mládí, jako první se mu vrací radostně zabarvené vzpomínky, anebo převažují. Pollyanismus Benatar zmiňuje v obou knihách a stejně tak další dva psychologické jevy. Adaptaci a poslední tendenci, kterou je srovnávání životní úrovně s ostatními, hlavně s těmi, kteří jsou na tom v porovnání hůře.

Schopnost adaptace znamená, že si lidé pomalu zvykají na horší i lepší podmínky. To, jak se lidé adaptují, lze vidět například na smíření se s nevy léčitelnou nemocí, která

²⁴ BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813. s. 62.

²⁵ Benatar k definici používá publikaci: MATLIN, Margaret W. a STANG, David J. *The Pollyanna principle: Selectivity in Language, Memory, and Thought*. Cambridge, MA: Schenkman Pub. Co., 1978.

²⁶ Literatura pojednávající o tomto tématu je např.: TAYLOR, Shelley E. *Positive illusions: Creative Self-Deception and the Healthy Mind*. New York: Basic Books, 1989.

TAYLOR, Shelley E. a BROWN, Jonathon D., „Illusion and Well-Being: Social Psychological Perspective on Mental Health“, *Psychological Bulletin*, 103/2, 1998, s. 193-210.

WEINSTEIN, Neil D. Unrealistic Optimism about Future Life Events. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1980. Vol. 39, no. 5 p. 806–820. DOI 10.1037/0022-3514.39.5.806.

má negativní vliv na život. Obdobně se lidé dokážou přizpůsobit na náhlou finanční krizi a brzy se i psychicky adaptují na snížení životní úrovně. Lidé jsou dokonce schopni adaptovat se i podmínkám, které přináší válka či hladomor. Stejně tak lidská mysl funguje v jiných případech, a to i v opačných, pokud se člověku jeho životní úroveň rázem zvedne.²⁷ V takovém případě člověka po nějaké době přejde extatická radost a jeho mysl si začne vytvářet nové problémy.

Nejen že se komparací s těmi, kdo jsou na tom hůře zabývají novodobé psychologické výzkumy²⁸, ale zmiňuje ji i Schopenhauer a vidí v ní metodu, jak se utěšit ve vlastním neštěstí²⁹; jednoduše si člověk představí někoho, kdo je na tom hůře.

Názory na kvalitu života

V knize *Nebýt či být* se zároveň zabývá třemi názory na kvalitu života. První je názor hédonistický, druhý názor se týká naplnění touhy a poslední je názor vztahující se k objektivnímu seznamu. Stručně se jedná o měřítka kvality životní úrovně.

Hédonistický názor je podobný utilitarismu, podle tohoto názoru lze určit kvalitu života poměrem mezi stavy pozitivními a negativními.

Teorie o naplnění touhy má samo vypovídající název. Život je kvalitní, pokud v něm lze naplnit tužby, které člověk má. Obě tyto teorie jsou založeny na subjektivní mentalitě jedince a nedá se vypsát seznam činností i věcí, které by přinesly univerzální radost a naplnění tužeb pro všechny osoby. A v tom se tak liší od teorie objektivního seznamu.

Spojení pojmů objektivní a seznam evokuje, že se bude jednat o univerzálně platný výčet věcí, které by každému přinesly kvalitní život. Jenže takový seznam neexistuje pouze jeden, což zpochybňuje objektivitu, která v něm má být obsažena. Benatar zmiňuje dva autory, kteří se zabývají teorií objektivního seznamu. Jedním z nich

²⁷ Např.: BRICKMAN, Philip, COATES, Dan and JANOFF-BULMAN, Ronnie. Lottery Winners and Accident Victims: Is Happiness Relative? *Journal of Personality and Social Psychology*. 1978. Vol. 36, no. 8 p. 917–927. DOI 10.1037/0022-3514.36.8.917.

HEADEY, Bruce and WEARING, Alexander. Personality, Life Events, and Subjective Well-Being: Toward a Dynamic Equilibrium Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989. Vol. 57, no. 4 p. 731–739. DOI 10.1037/0022-3514.57.4.731.

²⁸ Např. BROWN, Jonathon D., DUTTON, Keith A., Truth and Consequences: the Costs and Benefits of Accurate Self-Knowledge, *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1995. 21/12. s. 1292.

²⁹ SCHOPENHAUER, Arthur a T. Bailey SAUNDERS. *The Essays of Arthur Schopenhauer: Studies in Pessimism*. Volume 4. The Pennsylvania State University, 2005. A Penn State Electronic Classics Series Publication. s. 5.

je Derek Parfit, který má na svém „objektivním“ seznamu jako dobro „mít děti a být dobrým rodičem“ a na druhé straně jako špatnou věc například „mít požitky z estetické rozkoše, když se de facto jedná o ošklivost.“³⁰ Přestože u obou autorů by se daly všechny jejich položky na seznamu zpochybnit, záměrně jsem vybrala tyto dva příklady, protože je většině lidí na první pohled zřejmé, že se nejedná o žádné ultimátní pravdy, a vzhledem k antinatalismu, který je nejsilnějším prvkem Benatarovi filozofie, je dobro uvedené Derekem Parfitem zlem pro Davida Benataru.

Avšak co je na Benatarovi zajímavé, je to, že se nesnaží ani jednu tuto teorii vyvrátit a stejný způsob použil i při komentáři k teistické námitce v kapitole o významu. Místo toho z těchto vychází a snaží se autory a čtenáře přesvědčit, že i pokud takovou teorii uznávají, stále je život špatný.

Co se týče hédonistické teorie, Benatar píše, že tužby člověku přinášejí mnohem více negativních pocitů než pozitivních, jelikož čekání na jejich uspokojení je unavující a nepříjemné, a pokud tuto tužbu uspokojit dokážeme, je spokojenost pouze krátkodobá a velmi pomíjivá, což vyvolává řetězec dalších tužeb a pocitů nespokojenosti. To tedy znamená, že v lidských životech převažují negativní stavy, a tak je podle hédonistické teorie kvalita života nízká.

Výše zmíněné zároveň zpochybňuje i teorii o naplnění touhy, protože tužby neustále vznikají. Navíc někdy mylně doufáme, že uspokojení touhy nám navodí pocit radosti, ale ve výsledku tomu často tak není.³¹ Touhou se taktéž intenzivně zabýval i Arthur Schopenhauer, který považoval život za neustálý stav toužení, který nikdy nelze uspokojit, a to je lidským údělem až do konce života. Ale ani život bez toužení by nebyl dobrý, vymazání tužeb by znamenalo nudný život.³²

O objektivních seznamech dobra Benatar píše, že nejsou vytvářeny ze skutečně objektivního hlediska, ale z lidského hlediska.³³ Podle něj jsou tyto seznamy velmi omezující a nutí člověka porovnávat kvalitu života pouze s kvalitami druhých lidí, např.

³⁰ Benatar cituje z publikace: PARFIT, Derek. *Reasons and persons*. Oxford: Clarendon Press, 1987. s. 499

³¹ BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. 49-50 s. ISBN 978-80-7438-085-3. s. 102.

³² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9. 250-257 s.

³³ BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. 49-50 s. ISBN 978-80-7438-085-3. s. 112.

délku života.³⁴ Doslova píše, že „třeba je dobrý život cosi, čeho je nemožné dosáhnout“³⁵. Benatar tedy nabádá k posuzování vlastního života podle nemožného vysněného života, čímž by každý dospěl k tomu, že jeho život není dobrý. Na druhou stranu bychom si mohli představovat nemožnou verzi útrpného lidského života, třeba takový život – který by trval nekonečně dlouho, byl by naplněn pouze bolestí – a podle takového srovnání bychom dospěli k závěru, že je náš život excelentní.

Počty a statistiky jako obhajoba pesimismu

Benatar ve svých pracích rád používá statistické údaje pro utvrzení svých názorů, že kvalita života, ať lidského či zvířecího, je mrzká. Problematika těchto údajů je ta, že je s ničím neporovnávat. Například píše, že 840 milionů z 6.3 miliard lidí (knihu psal v roce 2006) trpí hladem a podvýživou.³⁶ Pokud bychom na to pohlíželi z hlediska utilitarismu, tak dokud hladem netrpí více jak polovina obyvatel země, jsme v kladné hodnotě. Z jeho definice by to také znamenalo, že 840 milionů hladovějících lidí je pesimistický fakt, ale Benatar by musel přiznat, že to, že necelých zbývajících pět a půl miliard nehladoví, je fakt optimistický. Benatar uvádí spousta dalších tragických faktů, které jsou reálně přítomné v tomto světě a intuitivně lze říct, že jich je dost, ale pokud se pouští do výčtu těchto negativ, musí i připustit, že na protilehlé straně k nim je více optimistických událostí než negativních.

Myslím si, že toto nijak nenarušuje jeho antinatalistické argumenty, ale spíše se jedná o zbytečný výčet útrpných událostí, který Benatar předkládá čtenářům, kteří nebyli přesvědčeni filozofickou argumentací. Podle Benatara by bylo lepší vyhnout se jakékoliv nepříjemnosti, která nás může potenciálně potkat, což znamená, že nikdy se nenarodit bude lepší než narodit se, a kvůli tomu je vlastně nedůležité, kolik utrpení reálně v takovém životě bude.

Všednosti, které přináší úzkosti

Benatarův pohled na kvalitu života je zcela jistě pesimistický podle jakékoliv definice uvedené v počátku práce. Avšak problematika jeho tvrzení spočívá v tom, že objektivizuje něco, co je čistě subjektivní, a to vlastní názory osob na jejich životní kvalitu. Vychází z pozice, že utrpení je špatné a za utrpení považuje sebemenší

³⁴ Tamtéž, s. 113.

³⁵ Tamtéž, s. 113.

³⁶ Tamtéž, s. 122.

nepříjemnost, takže pouhý pocit hladu či únava jsou špatné, a protože tyto pocity prožíváme téměř každý den, kvalita našich životů je taktéž špatná. Důsledek z takové definice je korektní. Problém leží v tvrzení, že utrpení je špatné a co vůbec pojem utrpení pro Benataru znamená. Jestli je něco dobré nebo špatné, hodnotíme subjektivně, nejedná se o objektivní fakt. Benatar za utrpení považuje i téměř nepovšimnutelné fyzické nepříjemnosti, ale faktem není, že by bolest byla vždy špatná. Pokud se vrátíme k příkladu s hladem, uvědomíme si, že ač je hlad nepříjemný, umožňuje nám více vychutnat si pokrm, kterým ho uspokojíme, a proto bychom bez zakoušení hladu spíše strádali, než aby se naše životní kvalita zlepšila. Jednoduše by nám poté jezení připadalo o něco nudnější. Rovněž tak je to s klasickým příkladem doktorského zákroku. Lékařské zákroky jako operace nebo chemoterapie nám způsobují bolest, ale leží za nimi ušlechtilější důvod než činit utrpení, a to zachránit lidský život, vyléčit z nemoci a omezit utrpení, které by nezastavení rozvíjející nemoci způsobilo.

Smrt a nesmrtelnost

Z Benatarova náhledu na lidský život, jeho význam a jeho kvalitu, by bylo možné lehko předpokládat, že by smrt byla vítaná. Benatar ale tvrdí, že právě smrt je jedním z prvků, které činí lidský život tak nekvalitním, z čehož bychom si mohli vyvodit, že nesmrtelnost by byla pro lidstvo optimální, avšak i proti tomu se ohrazuje. Nesmrtelnost by skutečně zvýšila životní kvalitu, ale pouze za určitých podmínek a smrt řeší nespokojenost se životem také jen za určitých podmínek.

Smrt je špatná především ze dvou důvodů. Prvním je to, že nás připraví o budoucí dobra, druhým je anihilace.

Deprivace, kterou přináší smrt

Jestliže smrt způsobí neexistenci člověka, znemožní mu pociťovat jakoukoliv emoci i touhu, včetně deprivace. Deprivace tedy není myšlena ve smyslu postexistenčního pociťování deprivace, jedná se o porovnání mezi situacemi, kdy něco máme a kdy nemáme. V případě neexistence tedy nastává stav, při kterém se postrádají veškeré příjemné pocity, a proto je pro Benataru špatná. Se smrtí člověk přichází o možnost další seberealizace a uspokojování potřeb, ale na druhou stranu je rovněž zbaven negativních zkušeností, a to by mělo být z podstaty argumentu dobré.

Anihilace

Pojem anihilace znamená zničení nebo kompletní zaniknutí. Protože Benatar nevěří v žádný posmrtný život, vyvozuje, že člověk smrtí nezvratně zaniká, což způsobuje újmu nejen jeho blízkým, ale i jemu samotnému. Lidé totiž lpí na životu samotném a nemusí to být nutně z důvodu, že při jeho ukončení přijdou o budoucí dobra. Jak bylo řečeno výše, smrt, pokud se už udála, není subjektivně pro člověka samotného špatná, jestliže vede k anihilaci. Je to spíše představa, že se tak stane, která člověka uvádí v strach a zhoršuje jeho životní kvalitu, ale přece jen, když dojde k anihilaci člověka, nemůže ho tato skutečnost trápit zpětně. To je také jádrem epikurejského argumentu, podle kterého člověk musí existovat, aby pro něj něco bylo špatné.³⁷ Benatar s tímto argumentem nesouhlasí a svůj protiargument vyjadřuje pomocí analogie se zlomenou nohou, ale jak sám říká, je veliký rozdíl mezi zlomením nohy a smrtí, protože smrt ukončuje existenci.³⁸ Benatar tvrdí, že je smrt pro člověka špatná, i když už je mrtvý. Ne proto, že by byl schopný smrt zakoušet, vědomí se smrtí zaniká, ale kromě toho, že ho připravuje o všechna možná dobra, která nastanou poté a budou celou věčnost nastávat, tak ho také na tuto nekonečnou dobu anihiluje.³⁹

Sebevražda

Z toho, že je smrt špatná, lze jasně vyvodit, že tomu tak je i u dobrovolného ukončení života. Jak už jsem zmínila výše, mnoha lidem se Benatarova filozofie zdá tak pesimistická, že předpokládají, že kdyby opravdu život byl takový, jak ho popisuje (především bez kosmického smyslu), tak by bylo lepší v něm nepokračovat. Je to tak hlavně díky domněnce, že aby život měl nějakou hodnotu a smysl, musí mít kosmický význam, což je u spousty lidí důvodem k hledání spirituality.

Benatar nesouhlasí s tím, že je takové řešení vždy dobré, protože dobrovolná smrt má stejné důsledky jako jakákoliv jiná, anihiluje člověka a neumožní mu zažít budoucí slasti. Nechává však prostor pro některé situace, kdy je to pro dotyčného dobrá volba. Správná volba to může být v případě, že člověk trpí závažnou nemocí, která nemá šanci se zlepšit či se progresivně zhoršuje a v budoucnu bude vést k intenzivnější bolesti.

³⁷ BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813. s. 110-111.

³⁸ Tamtéž, s. 114.

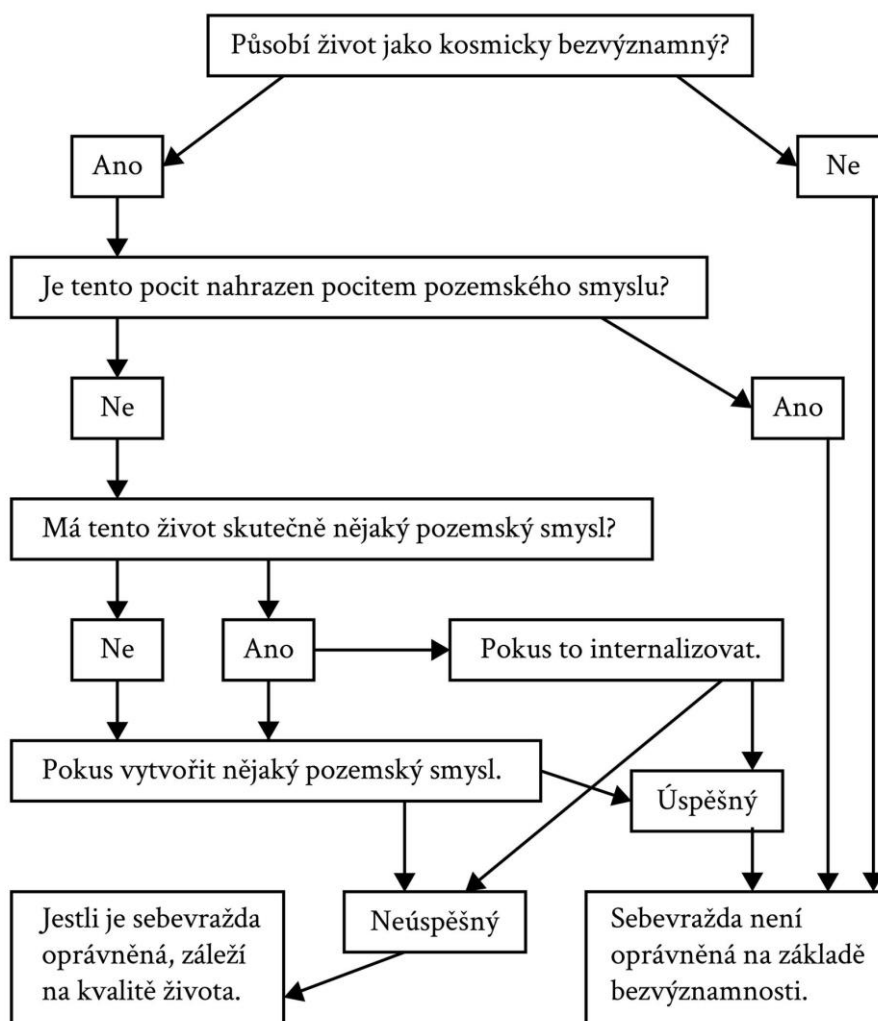
³⁹ Tamtéž, s. 116-117.

Sebevražda jako právě odpověď na neexistenci kosmického smyslu podle něj není nejvhodnější, protože tento fakt nemění a lidský život po ní rovněž beze smyslu zůstává.⁴⁰ Na druhou stranu větší obtíž vzniká, když člověk nepostrádá jenom kosmický smysl, ale i smysl pozemský. Benatar píše, že v takovém případě by sebevražda mohla být rozumná, ale ne pro ty, kteří jsou lapeni v domněnce, že jejich život nemá žádný smysl, ale pouze pro ty, kteří jakýkoliv smysl na terestriální úrovni postrádají. Člověk, který nevytváří žádnou hodnotu a nemá na nikoho pozitivní dopad je vzácnou raritou a pokud by takový člověk nebyl schopen žádnou hodnotu vytvořit, a samozřejmě by tento fakt nemohl snést a způsoboval mu značnou bolest, tak by pro něj možná byla vhodná možnost sebevraždy. To stále nic nemění na tom, že smrt je špatná, ale v takovém případě by mohla být lepší než pokračovat v životě.⁴¹

⁴⁰ Tamtéž, s. 191.

⁴¹ Tamtéž, s. 193.

Rekonstrukce Benatarova grafu:⁴²

Na grafu lze vidět, že i kdyby člověku chyběl pocit kosmického a pozemského smyslu, zároveň by opravdu smysl neměl a ani by nebyl schopen ho vytvořit, pořád to nutně neznamená, že takový člověk má jako jediné řešení sebevraždu. Stále poté záleží na kvalitě jeho života, která, jak už párkrát bylo řečeno, nemusí nutně souviset se smyslem.

Zajímavé je, že Benatar v jedné části kapitoly⁴³ argumentuje proti argumentu, že je na sebevraždě špatné, že smrt je finální a nezvratná, přitom tento argument (anihilaci) používá pro obhajobu, proč je smrt špatná.

⁴² Tamtéž, s. 194.

⁴³ Tamtéž, s. 179-182.

Optimismus či pesimismus

Co se týče smrti, v Benatarově filozofii se podivně mísí optimismus s pesimismem, až lze těžko pochopit, co jsou dobré zprávy a co zlé. Lidský život je bez kosmického významu, ale lze vytvořit pozemský smysl, ať pouze pro sebe samé, pro širší komunitu či pro celý svět. Fakt, že neexistuje kosmický smysl je pesimistický, ale fakt o pozemském smyslu optimistický. Jenže smysl není to jediné, co vypovídá o hodnotě života. Nejvíce vypovídající roli má kvalita, často spjata se smyslem, ale ne nutně. Benatar je ohledně kvality života velmi pesimistický, podle něj je život mnohem horší, než si myslíme, ale jak dále píše, ne tak hrozný, aby bylo nutné páchat sebevraždu. To, že Benatar považuje sebevraždu a smrt celkově za špatnou, se opět zavání optimismem. Pokud je ukončení života špatné, tak přeci život samotný tak špatný být nemůže. To ale není myšlenka, s kterou si Benatar zahrává. Podle něj smrt snižuje životní kvalitu tím, že je neoddělitelnou součástí lidských životů a kromě toho, že člověk musí žít s vědomím svého konce, tak ho také připravuje o radostné věci a úspěchy, které by v budoucnu zažil. Smrt je tedy na jednu stranu optimistickou událostí, protože ukončuje život s bídnou kvalitou, ale zároveň také pesimistickou, protože znemožňuje jeho nápravu a nahromadění více slastných zážitků.

Nesmrtelnost

Život je povětšinou špatný, smrt je špatná a nesmrtelnost by taktéž nebyla ideální, pokud by neexistovala pouze za specifických utopických podmínek jako je nestárnutí, žádné progresivní nemoci a celkově nekončící nenarušená blaženost.

Prvně pro Benatara nesmrtelnost není vůbec možná, spekuluje pouze o možnosti umělého prodloužení lidského života. Reálná nesmrtelnost je nedosažitelná, protože i kdyby lidé dokázali přijít na způsob, jak neustále prodloužovat život, stále by mohli být zavražděni či zabiti při nehodě. Zároveň jednou musí nadejít čas, kdy planeta Země a taktéž celá naše galaxie zanikne.⁴⁴

Za druhé, kdybychom připustili nesmrtelnost za možnou, nebyla by dobrá. Život nečiní nekvalitním pouze nadcházející smrt, ale mnoho dalších fyzických a mentálních bolestí a v případě nesmrtelnosti či prodloužení života takového, jakého ho známe, by došlo k zmnožení nejen příjemných stavů, ale i nepříjemných. Pokud by se řekněme

⁴⁴ Tamtéž, s. 148.

lidský život znásobil třikrát takový, jaký je, znamenalo by to i třikrát tak dlouhé stárnutí, které někteří jedinci prožívají s velmi nízkou životní kvalitou jako jsou například mentální nemoci spjaté se stářím, omezená mobilita, chronické bolesti apod.

Bernard Williams

Již v druhé polovině dvacátého století se tématu o nesmrtnosti věnoval britský filozof Bernard Williams. V eseji *The Makropulos case: reflections on the tedium of immortality*⁴⁵ kritizuje podobně jako Benatar možnost nesmrtnosti. Ale v jednom se s Benatarem neshoduje. Podle Williamse by nesmrtnost nebyla dobrá za žádných podmínek. I kdyby byl život naplněn pouze slastnými událostmi, stejně by se stal nevyhnutelně nudným, a proto by nesmrtnost nebyla dobrá.

Williams uvádí pojem kategorická tužba.⁴⁶ Jsou to tužby, které všichni lidé mají a dávají lidskému životu význam. Nejsou tím myšleny tužby, jejichž plnění nás udržuje při životě, jako hlad a žízeň. Kategorické tužby jsou přeneseně řečeno životní sny, které ujišťují, že osobní život má smysl (např. zakoupení domu, dosažení vysněné pozice v práci).

Pointou Williamsovy kritiky nesmrtnosti je, že kategorické tužby jsou vyčerpateľné. Přestože obecně tužby fungují na způsobu, že jednu naplníme a v krátké době se objeví nová, může to takto fungovat pouze, jestli je náš život konečný. V případě nesmrtnosti by se brzy vyčerpaly kategorické tužby, které bychom mohli plnit a zároveň bychom o ně ztráceli zájem. A to je přesně příklad s postavou hry *Věc Makropulos*. Elina Makropulos je svým životem znuděna. Za svého života se stala uznávanou zpěvačkou, procestovala svět a měla spoustu milenců i dětí, ale za tři sta let se přece jen nabažila všeho, co jí přinášelo potěšení. Život se jí nakonec zdá tak okoukaný a nudný, až se dostane do stavu naprosté apatie.⁴⁷

⁴⁵ Williams odkazuje na divadelní hru Karla Čapka *Věc Makropulos*. V této divadelní hře figuruje žena jménem Elina, jejíž otec vynalezl elixír mládí a vyzkoušel ho na ní. Emílie se snaží nalézt recept na elixír, jelikož se obává smrti, avšak zároveň jí život, který již trvá přes 300 let, nudí. Nakonec se rozhodne elixír znovu nepoužít.

⁴⁶ WILLIAMS, Bernard. *The Makropulos case: Reflections on the tedium of immortality. Problems of the Self: Philosophical Papers 1956–1972*. New York: Cambridge University Press, 1973, s. 82-100. ISBN 978-0-521-29060-9. s. 86.

⁴⁷ ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. 2. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. Edice Bratři Čapkové. ISBN 978-80-7532-914-1. s. 97-98.

Antinatalismus

Antinatalismus je ústředním bodem Benatarovy filozofie a je nejčastějším terčem námitek. Latinské slovo *nātālis* je v překladu narození, ve spojení s *anti* tedy prezentuje filozofický postoj, který je proti rození (zejména lidských dětí). Antinatalismus může mít mnoho podob, jelikož je vícero důvodů, proč jsou někteří lidé proti plození dětí. Tyto důvody mohou být osobní, lidé se někdy rozhodnou nemít děti, aby měli prostor na kariérní postup či na své koníčky, anebo čistě proto, že děti nemají rádi a neumí si takovou pozici představit. Co se týče antinatalismu jako myšlenkového filozofického směru i zde je několik rozporů, proč někdo takovýto postoj zastává. U Emila Ciorana je to misantropie spjatá s celkovou nechutí k životu, u Schopenhauera se jedná o vnímání života jako bídného a u Zapffeho hrají roli i jeho enviromentální postoje. I když se okolo tohoto pojmu točí několik názorů, jádro zůstává stejné, a především je nepřehlédnutelné, že je antinatalismus hojně diskutován nejenom na akademické půdě, ale také mezi laiky, zejména se rozrůstá jako internetová subkultura.⁴⁸

V knize *The Human Predicament* se David Benatar zaměřoval převážně na prezentaci špatných aspektů v lidských životech. Je ale očividné, že pesimistický přehled, který v této knize rozvíjí, je pouze další podpěrou pro jeho opravdu zásadní argument o antinatalismu. Samotným antinatalismem se detailně zaobírá v dřívější knize *Nebýt či být: O utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Tato kniha se z velké části věnuje jeho základnímu argumentu, kterému se budu věnovat níže, ale také obsahuje mnoho témat, které později rozvíjí právě v dílu *The Human Predicament*.

Nebýt či být získalo velkou popularitu, což naznačuje i český překlad této knihy. A s vlnou fanoušků přichází i vlna odpůrců, včetně kritiků jeho argumentů z akademických sfér. Obhajoba antinatalismu je totiž něco troufalého, kontroverzního a pro mnoho lidí osobního, jelikož je tím kritizována jejich volba mít vlastní děti, avšak většina sporů na toto téma se drží na nestabilních, často citově založených argumentech z obou stran. Proto se dále podíváme, jak zní argument někoho, kdo se antinatalismu věnuje intenzivně z filozofického hlediska a zdali je tento argument obstojný před protiargumenty některých oponentů.

⁴⁸ Pozn. viz Facebookové stránky, podcasty na YouTube, či redditová skupina čítající téměř 90 tisíc členů.

Benatarův antinatalistický argument

Největší „blaho“, jakého člověk může „dosáhnout“ je neexistence. Ne zánik, ale předejití existenci vůbec. Použití taková slova, ale zní velmi abstraktně a metafyzicky, přitom je to založené na jednoduché rovnici.

1. Přítomnost bolesti je špatná,
 2. přítomnost radosti je dobrá,
- avšak
3. nepřítomnost bolesti je dobrá, i když se z onoho dobra nikdo netěší,
 4. nepřítomnost radosti není špatná, ledaže je tu někdo, pro koho je tato nepřítomnost nedostatkem. ⁴⁹

Tento argument je základním kamenem celého antinatalismu a vyplývá z něj, že je lepší nebýt, abychom se vyvarovali bolesti/utrpení. Seběmenší bolest v životě je horší než nezakusit ji, přestože přijdeme o všechny radosti. To znamená, že i kdyby náš život byl radostný a naplněný blahem, ale za celý život by nás pouze štípнула včela a tím nám způsobila bolest, tak by stále bylo lepší nikdy se nenarodit.

Potíž je už v prvním výroku, protože ne vždy je přítomnost bolesti špatná. Například běh, který může jedinci způsobit nepříjemné pocity, ale ve výsledku se jedná o věc zdraví prospěšnou a pravděpodobně málokdo by ho nazval špatným. Lze uvést i operaci či jiný zdravotnický úkon, při kterém můžeme pociťovat i intenzivní bolest, ale v důsledku se jedná o něco dobrého. Hned zde je jasně vidět, že takovýto masivní etický problém se nemůže shrnout do krátkých vět.

Podobně je to i s druhou premisou. Jsou okolnosti, za kterých přítomnost radosti (někdy překládáno jako slast) dobrá není. Krátkodobé nezodpovědné radosti na nás můžou mít negativní dopad, a proto se to nedá zjednodušit na tak strohý výrok. Navíc se můžou naskytnout situace, kdy jeden nebo více lidí těží z utrpení druhých. Takové potěšení už je intuitivně jen těžko dobré, protože vytváří první premisu. Ale jak lze určit, na jaké straně je větší výnos? Převažuje blaho jedné poloviny nebo bolest druhé?

Mou hlavní pointou u těchto dvou výroků je, ukázat, že v praxi to není tak jednoduché, což Benatar ve své argumentaci nebere v potaz, protože má jasně vymezené hranice mezi tím, co je dobré a co špatné.

⁴⁹ BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-085-3. s. 49-50.

Třetí výrok: „nepřítomnost bolesti je dobrá, i když se z onoho dobra nikdo netěší,“ je matoucí. Podstata utilitarismu je v dopadu na člověka, ale Benatar zde píše, že je absence bolesti dobrá i při absenci někoho, kdo by toto dobro mohl pociťovat. Zůstává nám tu tedy „dobro“ samotné a ostatní je vynulováno a takové „dobro“ se nemá o co opřít, není tu nikdo, kdo by ho tak dokázal vyhodnotit. Zdá se mi, že je to abstraktní, protože zde vytváří kontrární výrok k prvnímu, ale ve čtvrté premise již ne a více by dávalo smysl, kdyby i třetí výrok měl neutrální význam, stejně jako čtvrtý.

Negativní utilitarismus

Problematika Benatarova argumentu mě zavádí k tomu, zdali je antinatalismus formou negativního utilitarismu, jak bývá nazýván. Pojem utilitarismus pochází ze slova *utilis*, užitečný, což indikuje, že se nějakým způsobem bude zaměřovat na užitek. Utilitarismus hodnotí chování podle toho, kolik užitku působí a užitek se v tomto případě míní něco, co přináší satisfakci.⁵⁰ Přeneseně je utilitarismus měřítkem kvality lidského života, fungující na jednoduchém poměru. Čím více je v životě radosti, užitku, tím je kvalitnější. Na jedné straně tedy leží radost, spokojenost, dobro a na druhé utrpení, bolest, zlo, a cílem utilitarismu je, aby radost převyšovala utrpení.

Negativní utilitarismus funguje naopak na principu snižování utrpení namísto zvyšování užitku a radosti, a tak lze lehce do takové teorie zařadit i antinatalismus. Avšak Benatar se k takové kategorizaci nepřímě ohrazuje. Poměr radostí v životě s bolestí je nedostatečný pro výpočet kvalitního života. Roli hraje také pořadí a intenzita dobrého a špatného, jako příklad uvádí polovinu života plného radosti, po které by měla následovat polovina plná utrpení, takový život vyhodnocuje jako špatný.⁵¹ Intenzitou myslí to, že malý počet krátkodobých intenzivních radostí je horší než častější menší radosti.

Navíc převyšující počet radostných věcí v životě na kvalitní život nestačí, je třeba pamatovat na to, že každá sebemenší bolest podle něj činí život nekvalitním. Dokud v lidském životě zůstane i pouze jediná bolest, je stále dle Benatarova argumentu lepší nebýt.

⁵⁰ BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*. 2. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4. s. 423.

⁵¹ BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. 49-50 s. ISBN 978-80-7438-085-3. s. 87.

Odovědi na Benatarův antinatalismus

Vlastimil Vohánka

Jedním z filozofů zabývajícím se Benatarovou antinatalistickou teorií je akademik, který je aktivní na Univerzitě Palackého v Olomouci. Tímto filozofem je Vlastimil Vohánka, který o Benatarovi napsal článek se jménem *Nebýt či být? O zmatcích, které přináší asymetrický argument*. Dle Vlastimila Vohánky selhává jak Benatarova asymetrie, která má být přesvědčením, že antinatalismus je správná volba ve všech případech (1. tvrzení, že pro všechny lidi by bylo lepší nezačít existovat)⁵², tak Benatarovy argumenty týkající se kvality lidského života (2. tvrzení, že kvalita lidského života je u všech lidí spíše špatná).⁵³ Avšak v tomto článku se věnuje konkrétně prvnímu tvrzení.

Vohánkovi tvrzení, že pro všechny lidi by bylo lepší nezačít existovat, přijde nejasné a Benatarova obhajoba mu nepostačuje. Toto tvrzení nemá být interpretováno z hlediska ostatních lidí či z hlediska světa celkově, jinými slovy neexistence člověka není lepší pro ostatní, ale je lepší pro něho samého. Benatar nepřipouští žádnou formu existence před narozením ani po smrti, proto je zároveň nutné uvědomit si, že ve stavu neexistence si člověk nebude uvědomovat, že je ve stavu lepším, protože jednoduše nebude žádného vědomí, které by mohlo zakoušet pocity a přemýšlet. Benatar tedy toto tvrzení obhajuje ve smyslu, že je nebýt pro člověka lepší, protože v porovnání s bytím potenciální člověk nemůže přijít k újmě a říct o existenci, že je špatná možné je.⁵⁴

Vohánka se záměrně nepouští do vyvracení druhého tvrzení, protože toto tvrzení není nutné pro přijetí tvrzení prvního. První tvrzení je vyvozeno v Benatarově asymetrii, kterou prezentuji na začátku kapitoly Antinatalismus. A skrze tuto asymetrii vyplývá, jak už bylo řečeno, že nízká kvalita lidského života není primárním důvodem pro antinatalismus. Primárním důvodem je v jistém smyslu nadřazenost neexistence nad existencí. Podle Benatarova je neintuitivní, že by neexistence byla nadřazená. To vychází z toho, že interpretovat stav, ve kterém neexistujeme jako nám prospěšný je absurdní, pokud se do tohoto stavu snažíme vcítit. Na druhou stranu existence je reálná

⁵² VOHÁNKA, Vlastimil. Nebýt či být? O zmatcích, které přináší asymetrický argument. *Studia theologica*. Olomouc, 2015, (3), 50-74. s. 51.

⁵³ Tamtéž, s. 52.

⁵⁴ Tamtéž, s. 54.

skutečnost, ve které jsme schopni cítit. Jak bylo řečeno výše, je nutno nahlížet na neexistenci člověka jako na potenciální existenci člověka, v takovém případě si lze představit, že se narodí člověk, kterému v životě vznikne újma. Myslím si, Benatarovou odpovědí pro kritiky jeho tvrzení, že neexistence je prospěchem pro neexistující, by bylo, že postrádají představivost. Tuto odpověď používal často v kapitole o nesmrtelnosti a taktéž v kapitole o kvalitě. Podle něj lidé zavrhnou utopický svět bez strastí, protože si ho neumí představit a stejně tak se neumí vymanit ze subjektivního nahlížení věcí, protože člověk jinou perspektivu nezná. Je zajímavé, že co se týče řekněme běžného zdravého života, tak se předpokládá, že neexistence pro takového neexistujícího nemůže být prospěchem, protože tento prospěch nezakouší. Ale pokud by měl být zplozen jedinec, u kterého by byla 100% možnost, že bude mít krátký, velmi bolestný život díky nevléčitelné nemoci, tak by většina lidí řekla, že je pro něj lepší neexistovat. A pokud je pro někoho lepší neexistovat, neexistence pro něj nese v určitém smyslu prospěch. Tento příklad sice zasahuje do druhého tvrzení, protože poukazuje na příklad s velmi špatnou kvalitou života. Můj záměr je však ukázat, že v jistých případech se prospěch neexistujícího nezdá kontra intuitivní, tudíž lze takový prospěch připustit, přestože se jedná o abstraktní koncept.

Podle Vohánky Benatar v Nebýt či být nabádá k sebelítosti a lítosti nad existencí. Rozlišuje mezi nepatřičnými pocity a patřičnými. Benatar říká, že sebelítost je patřičný pocit.⁵⁵ A může lidem napomoc, aby svůj život vnímali lítostně, díky čemuž je možnost, že se přikloní pro neplození potomků. Nabádání k sebelítosti tedy může vést podle Benatara k prospěchu neexistujících lidí. Ale pokud jsou lidé, kteří se rozhodli nemít děti, přestože sebelítost necítí, tak bychom se v nich neměli pokoušet lítost vyvolat. Lítost nad vlastním životem tedy je patřičná, protože je podle Benatara újmou a stavem horším než neexistence.

Patřičnost sebelítosti stejně jako nízká kvalita života není pro Benatarovy argumenty nijak důležitá. Obojí je podpůrný způsob, jak ostatní přesvědčit k antinatalismu, pokud asymetrie o utrpení a radosti neuspěje. Benatar se obhajobou patřičnosti sebelítosti spíše snaží ujistit čtenáře, kteří už mají podobné názory jako on,

⁵⁵ Tamtéž, s. 59.

ale pravděpodobně podléhají tlaku okolí, že sebelítost je ubohý pocit. V Nebýt či být je to spíše pomocná ruka těm, kteří tyto pocity již zažívají.

Elizabeth Harman

Elizabeth Harman je americká filozofka působící na Princetonské univerzitě. Zaměřuje se především na etickou filozofii a metafyziku. Konkrétně se zabývá tématy jako je morální status lidského plodu či problematikou potratu.⁵⁶

Harmanová podává několik námitek k Benatarým argumentům. V první námitce připouští asymetrii jako pravdivou, ale podle ní se z toho nevyvozuje, že přinést někoho do existence je pro něj škodlivé. Vidí rozdíl mezi dobrotou pro člověka a neosobní dobrotou. Harmanová po této distinkci mezi dobry tvrdí, že třetí premisa „nepřítomnost bolesti je dobrá“ se dá zaměnit za „nepřítomnost bolesti je neosobně dobrá“⁵⁷. Ale Benatar prý potřebuje vyjádřit, že „přítomnost bolesti je špatná a nepřítomnost bolesti je dobrá pro osobu, která by zakusila bolest, ale reálně neexistuje.“⁵⁸

Druhá námitka se týká konkrétně asymetrií mezi absencí radosti a absencí bolesti. Pokud se na Benatarův argument budeme dívat tím způsobem, jak ho Harmanová načrtla výše, tak by dle ní nepřítomnost radosti měla být špatná pro osobu, která by ji potenciálně mohla zakusit, ale reálně neexistuje.⁵⁹

Další námitku vznáší proti Benatarovu tvrzení, že lidské životy jsou velmi špatné. Benatar tvrdí, že kvalitu lidského života zhoršují každodenní stavy jako je hlad a unavenost.⁶⁰ Podle Harmanové tyto stavy nejsou špatné, ale neutrální a můžou být i dobré.⁶¹ Navíc dle Harmanové život obsahuje radosti, které kvalitativně převažují nad každodenními negativními stavy, a tak jsou svou silou důležitější.

Chris Kaposy

Chris Kaposy je filozof věnující se bioetice, kterou vyučuje na lékařské fakultě Memorial University of Newfoundland. Kaposy se zaměřuje na problematiku potratů a

⁵⁶ Např.: HARMAN, Elizabeth. Can we harm and benefit in creating? *Philosophical Perspectives*. 2004, **18**(1), 89–113.

⁵⁷ HARMAN, Elizabeth. *Noûs* [online]. Wiley, 2009, **43**(4), 776-785 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40660445>. s. 780.

⁵⁸ Tamtéž, s. 780.

⁵⁹ Tamtéž, s. 781-782.

⁶⁰ Tamtéž, s. 782.

⁶¹ Tamtéž, s. 782.

očkování a dále se zabývá etickými problémy v léčbě HIV a etikou prenatálního testování na Downův syndrom.⁶²

Kaposy nesouhlasí s Benatarovým asymetrií, že nepřítomnost bolesti je dobrá, ale nepřítomnost radosti není špatná, tvrdí, že jeho příklady tuto asymetrii nepodporují.

Benatarovy příklady:

1. trpící lidé, kteří ještě neexistují,
2. děti, které ještě neexistují a jejichž blahobyť bude ohrožen, jestli budou stvořeny,
3. rodiče, kteří pro dobro svého dítěte litují, že jejich trpící dítě přivedli na svět,
4. utrpení obyvatel dalekého ostrova.⁶³

Kaposy jako problém v těchto příkladech vidí, že poslední dva příklady jsou příklady reálného utrpení, kdežto první dva se týkají neexistujících osob. Příklady, co se týkají reálného utrpení neukazují pozitivní hodnotu nepřítomnosti bolesti těch, kteří nikdy neexistují. Všechny by se měly týkat neexistujících lidí, aby byly korektní a podporovaly asymetrii.

Kaposy se tedy snaží vysvětlit, že v příkladě, kde hraje roli reálné utrpení, toto utrpení má nějakou hodnotu, ale v případě neexistujících lidí nemá hodnotu ani radost, ani bolest. Má za to, že bolest i radost má v případě neexistujících stejnou „hodnotu“, totiž žádnou, jsou stejně indiferentní a stejně jako nepřítomnost radosti není špatná ani dobrá, tak nepřítomnost bolesti není špatná ani dobrá.

Je rozdíl mezi potenciálním utrpením, kterému se lze vyhnout (příklad partnerů, kteří by byli oba přenašeči vzácné chronické nemoci) a mezi abstraktním utrpením neexistujících lidí, kteří nikdy nevzniknou. (Neexistující obyvatelé neobydleného ostrova.) Je tedy i rozdíl mezi hodnotou bolesti v různých spekulacích. Pokud mluvíme o bolesti ve skutečném životě, Kaposy souhlasí s tím, že je tato bolest špatná a stejně tak bolest potenciálního dítěte, které reálně může vzniknout, avšak bolest v případě spekulace o neexistujících obyvatelích není špatná, nemá žádnou hodnotu, protože neexistuje situace, ve které by se reálně vyskytla. Myslí si, že je rozdíl mezi hodnotou

⁶² Např.: KAPOSY, C., & CAPLAN, A. L. (2018). *Choosing down Syndrome Ethics and New Prenatal Testing Technologies*. Cambridge: MIT Press.

⁶³ KAPOSY, Chris. Coming into Existence: The Good, the Bad, and the Indifferent. *Human Studies* [online]. Springer, 2009, **32**(1), 101-108 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40270702>. s. 104.

nepřítomnosti bolesti a hodnotou vyhýbání se bolesti. Vyhnout se bolesti či vyhýbat se způsobování bolesti druhým je dobré, ale absence bolesti jako taková je neutrálním stavem.⁶⁴

Kaposy navíc zmiňuje, že Benatar v jedné kapitole v *Nebýt či být* říká, že neutrální stav obsahuje nepřítomnost bolesti, čímž sám sobě protirečí vůči tvrzení, že nepřítomnost bolesti je vždy dobrá věc.⁶⁵

Pointou Kaposyho argumentace tedy je, že asymetrie mezi neexistujícími radostmi a neexistujícími bolestmi je mylná. Neexistence obou je zcela indiferentní a oboje je bez jakéhokoliv stavu, tudíž o jednom nemůžeme říci, že je to indiferentní a o druhém, že je to dobré. Obojí je ve stejné pozici.

Odpověď Davida Benatara

Benatar odpovídá, že Kaposy se pouští do neobvyklého protiargumentu, protože se pokouší vyvrátit třetí tvrzení, že „nepřítomnost bolesti je dobrá, i když se z onoho dobra nikdo netěší“⁶⁶, podle něj toto tvrzení neříká, že nepřítomnost bolesti je skutečně dobrá, ale že je nepřítomnost bolesti lepší než přítomnost bolesti. Kaposy ve svém článku píše, že nepřítomnost intenzivního hladu je neutrálním stavem ne dobrým, což je evidentně reálná nepřítomnost bolesti oproti příkladu s neexistujícími obyvateli neobydleného ostrova. To znamená, že nepopírá třetí tvrzení pouze jako celek, ale popírá i jeho první část, že nepřítomnost bolesti je dobrá (je dle něj neutrální).

Jak Benatar říká, problém tohoto tvrzení je v tom, že Kaposy nerozlišuje mezi zkušenostní kvalitou a tzv. axiologickou hodnotou.⁶⁷ Z hlediska zkušenosti je necítit hlad neutrální, ale pokud porovnáme přítomnost hladu a nepřítomnost, tak je nepřítomnost dobrá.

⁶⁴ Tamtéž, s. 106.

⁶⁵ Tamtéž, s. 107.

⁶⁶ BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. 49-50 s. ISBN 978-80-7438-085-3. s. 50.

⁶⁷ BENATAR, David. Still Better Never to Have Been: A Reply to (More Of) My Critics. *The Journal of Ethics* [online]. 2013, **17**(1), 121-151 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42630950> s.128.

Saul Smilansky je izraelský filozof, který se věnuje zejména tématu svobodné vůle a etickým problémům s ní související.⁶⁸

Smilansky ve své recenzi nezabíhá do hlubokých spekulací o četných Benatarových argumentech. Souhlasí s ním, že je asymetrie mezi existencí a neexistencí, a taktéž přijímá Benatarovo tvrzení, že lidé (často) neposuzují svou životní kvalitu správně. Smilansky si ale myslí, že to neobhajuje Benatarovy závěry.

Smilansky naráží na Benatarovu námitku proti tvrzení, že vyhynutí lidstva by bylo špatné, protože by tak ze světa vymizelo oceňování krásy a prožívání lásky. Podle Benatara by to špatné nebylo, protože by tu nebyl nikdo, kdo by kvůli tomu mohl zažívat špatné pocity. Což znamená, že něco může být špatné, jen pokud to někdo prožívá. Podle Smilanskyho je absence oceňování krásy a lásky špatná⁶⁹, i když nezůstane nikdo, kdo kvůli tomu bude trpět. Bohužel svůj názor nerozvíjí podrobněji.⁷⁰

Dále Smilansky nesouhlasí s tím, že tendence nahlížet vlastní život optimisticky je špatná, říká, že není tak podstatné, jestli je to iluze, pokud nás to činí šťastné.⁷¹

Na závěr Smilansky dodává, že spousta Benatarových výroků je v rozporu se selským rozumem, a proto jsou pro lidi šokující a neatraktivní. Taktéž parafrázuje Nietzscheho, že „filozofické systémy jsou vyjádřením autorovy povahy“⁷². Naráží tím především na to, že pokud se lidem prezentuje filozofie, která jde proti jejich intuitivnímu mínění a proti zásadám, které už mají zformulované, tak pro ně bude nepřesvědčivá. Antinatalistická filozofie je dle něj tedy atraktivní v pozitivním smyslu pouze pro ty, kteří se již předtím k podobným názorům vnitřně přikláněli.

⁶⁸ Např. SMILANSKY, Saul. The ethical advantages of hard determinism. *Philosophy and Phenomenological Research*. 1994. 355-363., SMILANSKY, Saul. Free will and moral responsibility: the trap, the appreciation of agency, and the bubble. *The Journal of ethics*. Netherlands: Springer. 2012. 211-239.

⁶⁹ SMILANSKY, Saul. *The Philosophical Quarterly (1950-)* 58, no. 232 (2008): 569-71. Accessed November 19, 2020. <http://www.jstor.org/stable/40208656>. s. 570.

⁷⁰ Tématu, jestli by bylo lepší neexistovat se věnuje v článku: SMILANSKY, Saul. Morally, should we prefer never to have existed? *Australasian Journal of Philosophy*. Taylor & Francis Group. 2013. 655-666.

⁷¹ SMILANSKY, Saul. *The Philosophical Quarterly (1950-)* 58, no. 232 (2008): 569-71. Accessed November 19, 2020. <http://www.jstor.org/stable/40208656>. s. 570.

⁷² Tamtéž, s. 571.

Závěr

David Benatar si od vydání knihy *Nebýt či být* získal mnoho stoupců. Dalším dílem, které utvrdilo dosavadní názory jeho fanoušků byla kniha *The Human Predicament*, která se zdá být dobrým manifestem pro pesimistu. Souhlasím s Nietzsche, jehož názor zmínil v recenzi Benatarovy knihy Saul Smilanski, že filozofické myšlenky jsou odrazem nitra jejich autorů. V případě stoupců Benatara to je většinou stejně a jeho názory jen těžko přesvědčí někoho, kdo pro ně nemá tendenci.

V úvodu práce jsem předpokládala, že David Benatar není tak pesimistický autor, za kterého se předpokládá a za kterého ho předpokládají ostatní. Benatar prezentuje pesimismus a optimismus jako dva názory, které leží na stejném spektru a člověk se přiklání k jednomu z nich. Benatar doprostřed spektra nedává žádný realistický pohled, takže se zdá, že je pro něj realismus nedosažitelný. Sám sebe považuje za pesimistu, a přestože netvrdí, že v každém životě převažuje bolest, tak říká, že každá libovolná bolest dělá život špatným.

Nyní si myslím, že Benatar skutečně je pesimistickým autorem, co se týče náhledu na svět, přece jen dává přednost bezhodnotové neexistenci nad existencí, která nese pozitivní i negativní hodnoty. Avšak mám za to, že Benatar není dostatečně negativní pro skupinu fanoušků, která se okolo jeho díla vytvořila. Ač Benatar vnímá svět převážně pesimisticky, je optimistický v tom, že existuje řešení, jak se vyhnout utrpení. Na druhou stranu opět vidí pesimisticky možnost, že by se toto řešení mohlo uskutečnit. Pokud se podíváme na Benatarův argument, vidíme, že má v srdci jen ty nejlepší záměry pro celé lidstvo. Jestliže by jeho argument byl pravdivý, tak je vlastně jedním z největších filantropů, což nebývá postoj následovníků jeho myšlení.

Z toho, co jsem spatřila, je komunita, která se ohrazuje knihami Davida Benatara, především misantropická a myslím si, že jeho myšlenky zneužívají k postojům, se kterými se Benatar očividně neztotožňuje. Misanthropie vidí pesimisticky především lidstvo a obviňuje ho z utrpení, které je na tomto světě. Benatar sice nevylučuje, že si lidé navzájem taktéž způsobují bolest, ale pro něj to není důvod, proč by neměli existovat. Utrpení je součástí celé přírody, není pouze záležitostí lidí a není způsobováno pouze lidmi. I kdyby na Zemi nebylo jediného člověka, pro Benatara by to stále bylo málo, protože utrpení by přetrvávalo v koloběhu přírody. Jeho záměry tudíž nejsou ani

misanthropického původu, ani původu enviromentálního. Benatar se nesnaží ukázat, že by bez lidí bylo světu lépe, ale že by lidem, i zvířatům bylo lépe, kdyby na svět nepřišli. V tomto smyslu je ještě pesimističtější, než misantropové a environmentálně zaměřeni pesimisté. Benatar vidí pesimisticky i přírodu bez člověka a bylo by vůbec nejlepší, kdyby nikdy neexistovala. Přestože se Benatar věnuje primárně lidskému údělu na světě, někdy zmiňuje i zvířecí říši a brutalitu v ní. O rostlinné sféře se sice nezmiňuje, ale za předpokladu, že by na Zemi zůstala pouze flóra a drobné organismy, tak by mohlo postupně skrze evoluční vývoj dojít k znovuvytvoření zvířecí říše, a proto by byla lepší neexistence jakékoliv formy života.

Co se týče jeho předchůdců, Benatar je mnohem optimističtější než Schopenhauer. Schopenhauer má za to, že člověk je nástrojem zločince a po smrti se znovu rodí do světa, jehož podstatou je pouze utrpení. Východiskem může být pouze nirvána, která je těžko dosažitelná. Oproti Mäinlanderovi je Benatar pesimističtější v otázce sebevraždy. I když ji Benatar v mnoha případech vidí jako možnost úniku, smrt celkově je pro něj velmi špatná. Nejen že člověku nahání strach, ale obírá ho o možné dobra a nezvratně ho anihiluje.

V otázce významu a smyslu Benatar nechává nejspíš nejvíce prostoru pro optimismus. Život není tak bezvýznamný, jak by se zdálo nihilistovi. Kosmicky sice žádnou hodnotu nemá, ale hodnotu nosí téměř každý život z pozemské perspektivy. Na druhou stranu kvalitu lidského člověka Benatar nevidí v příliš dobrém světle. Předpokládá, že subjektivní názory lidí na jejich kvalitu života jsou nespolehlivé, a že mají tendenci posuzovat vlastní život optimističtěji, než je správné. Benatar v této kritice opomíjí, že by jeho názor mohl být taktéž mylný, ale to jenom dokazuje, že má opravdu mysl pesimisty.

Bibliografie

BEISER, FREDERICK C. *WELTSCHMERZ: Pessimism in German Philosophy, 1860-1900*. OXFORD UNIV Press, 2018. ISBN 978-0-19-876871-5.

BENATAR, David. *Nebýt či být: o utrpení, které přináší příchod na tento svět*. Praha: Dybbuk, 2013. 49-50 s. ISBN 978-80-7438-085-3.

BENATAR, David. Still Better Never to Have Been: A Reply to (More Of) My Critics. *The Journal of Ethics* [online]. Springer, 2013, **17**(1), 121-151 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42630950>.

BENATAR, David. *The Human Predicament: A Candid Guide to Life's Biggest Questions*. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780190633813.

BENATAR, David. The Wrong of Wrongful Life. *American Philosophical Quarterly* [online]. University of Illinois Press, 2000, **37**(2), 175-83 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2000999>.

BENATAR, David. Why It Is Better Never to Come into Existence. *American Philosophical Quarterly* [online]. University of Illinois Press, 1997, **34**(3), 346-355 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20009904>.

BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*. 2. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4.

CIORAN, Emil M. *The Trouble with Being Born*. New York: Arcade Publishing, 1986. ISBN 978-1-61145-044-6.

CORETH, Emerich, Peter EHLEN a Josef SCHMIDT. *Filosofie 19. století*. Přeložil David MIK. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. Dějiny filosofie (Nakladatelství Olomouc). ISBN 80-7182-157-8.

DE CRESCENZO, Luciano. *Příběhy řecké filozofie: Sokrates a ti druzí*. Přeložil Iva PAPÍRNÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-66-7.

ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. 2. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. Edice Bratři Čapkové. ISBN 978-80-7532-914-1.

HARMAN, Elizabeth. *Noûs* [online]. Wiley, 2009, **43**(4), 776-785 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40660445>.

CHALUPA, Aleš. *Gnosticimus*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6507-9.

KAPOSY, Chris. Coming into Existence: The Good, the Bad, and the Indifferent. *Human Studies* [online]. Springer, 2009, **32**(1), 101-108 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40270702>.

KRATOCHVÍL, J., ČERNOCKÝ, K. a CHARVÁT, O., 1937. *Filosofický Slovník*. Vyd. 4. Brno: Občanská tiskárna.

NEFF, Vladimír. *Filosofický slovník pro samouky, neboli, Antigorgias*. Vyd. 4., (V Mladé frontě 2., rozš.). Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1547-9.

SCHOPENHAUER, Arthur a T. Bailey SAUNDERS. *The Essays of Arthur Schopenhauer: Studies in Pessimism*. Volume 4. The Pennsylvania State University, 2005. A Penn State Electronic Classics Series Publication.s.

SMILANSKY, Saul. *The Philosophical Quarterly* (1950-) 58, no. 232 (2008): 569-71. Accessed November 19, 2020. <http://www.jstor.org/stable/40208656>.

The Voluntary Human Extinction Movement. *VHEMT: The Voluntary Human Extinction Movement* [online]. [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <http://www.vhemt.org/>

Biography of Peter Wessel Zapffe. *OpenAirPhilosophy.org* [online]. [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://openairphilosophy.org/peter-wessel-zapffe/>.

VOHÁNKA, Vlastimil. Nebýt či být? O zmatcích, které přináší asymetrický argument. *Studia theologica*. Olomouc, 2015, (3), 50-74.

VOLTAIRE. *Candide*. Přeložil Radovan KRÁTKÝ, ilustroval Petr POŠ. V Praze: XYZ, 2007. ISBN 978-80-7388-002-6.

WILLIAMS, Bernard. The Makropulos case: Reflections on the tedium of immortality. *Problems of the Self: Philosophical Papers 1956–1972*. New York: Cambridge University Press, 1973, s. 82-100. ISBN 978-0-521-29060-9.

ZARIFOPOL-JOHNSTON, Ilinca and JOHNSTON, Kenneth R. *Searching for Cioran*. Bloomington, USA: Indiana University Press, 2009. ISBN 978-0-253-35267-5.